

2. У результаті можна очікувати додаткових користей як для виробника, так і для клієнта у класичних категоріях (витрати, час, оборотність, ризик) оцінювання трансакцій. Передусім для виробника цінності набуває оперативна інформація щодо актуального попиту і це дає змогу застосувати концепцію "pull". Клієнт може очікувати якіснішого обслуговування щодо оптимізації витрат, часу виконання замовлення та ймовірності настання ризику. Власне, необхідно продовжувати дослідження цих показників .

1. Крикавський Є. *Логістика. Основи теорії: підручн.* / Є.В. Крикавський. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, “Інтелект+”, 2004. – 416 с. 2. Чухрай Н.І., Гірняк О.Б. *Формування ланцюга поставок: питання теорії і практики: моногр.* / Н.І. Чухрай, О.Б. Гірняк. – Львів: Інтелект-Захід, 2007. – 232 с. 3. Cempel W.A. *Metodologia reengineeringu w przedsiębiorstwach przemysłu maszynowego, Politechnika Poznańska 2005 (rozsprawa doktorska).* 4. Ciesielski M. (red.): *Instrumenty zarządzania logistycznego.* – Warszawa: PWE, 2006. 5. Fechner I.: *Zarządzanie łańcuchem dostaw; Wyższa Szkoła Logistyki.* – Poznań, 2007. 6. Manganelli R.L., Klein M.M. *Reengineering.* – Warszawa: PWE, 1998. 7. Olszak C.M., Ziemia E.: *Strategie i modele gospodarki elektronicznej.* – Warszawa: PWE, 2007. 8. Strykowski Sergiusz, Cellary Wojciech: *Elektroniczna gospodarka / Akademia Ekonomiczna w Poznaniu // Logistyka.* – 2006. – № 2. 9. Turban E., Leidner D., McLean E., Wetherbe J. *Information Technology for Management. Transforming Organizations in the Digital Economy; John Wiley & Sons.* – New York, 2007.

УДК 338.45

Л.В. Баб'як, О.М. Мацяк, О.В. Баб'як
Національний університет “Львівська політехніка”

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПОВЕДІНКИ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ

Ї Баб'як Л.В., Мацяк О.М., Баб'як О.В., 2011

Інноваційна стратегія поведінки – це актуальне питання для підприємств нафтогазового комплексу. Аналіз проблем підприємств галузі доводить можливість їхньої трансформації в сучасні та перспективні виробництва. Впровадження інноваційних технологій, завдяки яким покращиться якість одержаних нафтопродуктів і, що важливо, збільшиться глибина перероблення нафти – це найефективніший шлях розвитку підприємств галузі. Сформульовано пропозиції щодо інноваційної стратегії поведінки підприємств нафтогазового комплексу України.

Ключові слова: нафтогазовий комплекс, інноваційні технології, нафтопродукти, глибина переробки нафти.

Innovative strategy of behavior is the urgent problem of oil-and-gas complex. The analysis of refineries work proves the possibility of their transformation into up to date and perspective productions. Due to the implementation of innovative technologies the quality of obtained products will be improved and oil refining depth will be increased. It is the most effective way of refineries development. The propositions concerning innovative strategy of behavior have been formulated.

Key words: oil and gas complex, innovative technologies, oil products, oil refining depth.

Постановка проблеми. Інноваційна політика фірми чи підприємства є стратегією поведінки цієї організації стосовно процесу інновацій. Така стратегія містить спрямування зусиль номенклатури і техніко-економічних характеристик продукції, що розробляється, виготовляється та

реалізується, склад і характеристики технологічної сировини, що використовується, обладнання тощо, масштаб цих зусиль, а саме величина інвестицій, витрати на розробки, обсяг продукції, кадрова політика, зокрема склад кадрів за кваліфікаційним, творчим і організаторським потенціалом, система стимулювання, а також темпи розвитку, терміни зміни продукції та технології її виробництва.

У період становлення ринкової економіки одним з головних критеріїв оптимізації науково-технічної стратегії реформи стає максимально можливим задоволення вимог споживачів до продукції, що випускається за мінімально можливих витрат на її розроблення і виробництво.

На сучасному етапі світова економіка розвивається в умовах безперервного зростання кількості населення, валового внутрішнього продукту (ВВП) та споживання паливо-енергетичних ресурсів. Умови сучасної економіки ставлять в основу науково-технічної політики поєднання збільшення ефективності та прибутковості роботи організації, що постачає продукцію на ринок, з підвищенням ступеня задоволення цією продукцією потреб людського суспільства. Підприємства паливо-енергетичного комплексу (ПЕК), зокрема нафтогазового комплексу, який становить його значну частину і забезпечує вагомому частку потреб різних галузей економіки. Пріоритет нафти і природного газу в енергетичному секторі підтверджується даними про їх споживання за окремими видами господарювання. Так під час виробництва електроенергії частка природного газу становить 19 % , нафти – 9,5; у промисловості 18% та 17% відповідно; в житлово-комунальному господарстві 19 % та 19,5% і на транспорті 2 % та 9,6% відповідно [1].

Нафтогазовий комплекс – це галузь, ефективність якої безпосередньо впливає на економіку держави, темпи та напрями розвитку практично всіх напрямків матеріального виробництва. Серед широкого асортименту наукоємких виробів галузі важливе місце відводиться паливам, оливам, мастилам, присадкам каталізаторам та інгібіторам корозії. Рушійна сила світової нафтопереробної промисловості – споживання автомобільних палив та вимоги специфікацій на їх якість. Палива на нафтовій основі ще довго будуть матимуть значення в задоволенні енергетичних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У більшості опублікованих прогнозів, які присвячені розвитку енергетики та транспортних засобів, відзначається, що двигуни внутрішнього згоряння збережуть провідне значення ще тривалий час, а нафта залишиться найважливішим сировинним ресурсом їх енергозабезпечення [2]. До того ж очевидно, що в міру виникнення технічних та економічних передумов зростатиме значення природного вуглеводневого газу, важких нафт та природних бітумів, горючих сланців та інших нетрадиційних видів сировини для одержання моторних палив. Тому підприємства нафтогазового комплексу сьогодні є важливими об'єктами світової економіки, з якими тісно пов'язані інтеграційні міжнародні процеси, які ґрунтуються на потужній інноваційній підтримці. Дослідження інноваційної діяльності в нафтохімії та нафтопереробці є надзвичайно актуальними і тому деякі автори розглядали ці питання [3, 4], однак незважаючи на значну кількість публікацій забезпечення ефективності організаційно-економічного механізму у теорії та практиці переважає вибірковий підхід щодо галузі його впровадження. Активність інвестиційної діяльності є одним з основних критеріїв, що характеризують ефективність ринкових реформ. З переходом української економіки на ринкові відносини надзвичайно актуальною стає модернізація нафтопереробної та нафтохімічної галузі, яка можлива лише при створенні сприятливого клімату до запровадження інноваційних технологій.

Формулювання цілей статті. Робота призначена для розроблення інноваційної стратегії поведінки підприємств нафтогазового комплексу, з метою їх прискорення інноваційного розвитку в основному за рахунок організаційно-економічного механізму. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств нафтогазового комплексу ґрунтується на показниках прибутковості і ризику, напрямках, формах та темпах приватизації. Необхідно аналізувати проблеми підприємств нафтогазової галузі для рекомендацій щодо їх трансформації в сучасні та перспективні виробництва. Впровадження інноваційних технологій, завдяки яким покращиться якість одержаних нафтопродуктів і, що важливо, збільшиться глибина переробки нафти – це найефективніший шлях розвитку підприємств галузі.

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз світового та регіонального ринку нафтопродуктів дає можливість визначити ключові тенденції, які визначають подальший розвиток підприємств нафтогазового комплексу. Насамперед це незаперечний факт зростання потужностей переробки нафти, оскільки попит на нафтопродукти неухильно зростає. Однак прибутковість підприємств галузі збережеться на теперішньому рівні до того часу, поки виробничі потужності та споживання не будуть збалансовані. Крім того виробництво сировини для нафтохімічної промисловості та нафтохімічних продуктів стає прибутковим для нафтопереробки. Деякі процеси нафтопереробки, які спрямовані на одержання легких олефінів (етилену та пропілену) сприяють виходу нафтопереробки на ринки нафтохімічної продукції. Зокрема пропілен виявився цінним продуктом для нафтопереробки, тому що більшу частину його поглинає хімічний ринок. Тому значення каталітичного крекінгу, як основного постачальника етилену та пропілену, може широко розповсюдитись на нафтохімічне виробництво. Аналогічний процес відбувається в усіх регіонах світу через нездатність виробників нафтохімічної продукції адекватно насичувати ринок легкими олефінами.

Нафтогазовий комплекс України має потужний резерв для підвищення рентабельності виробництва за рахунок повнішого і кваліфікованішого використання установок первинної та вторинної переробки нафти. Насамперед це стосується необхідності впровадження інноваційних технологій, які дозволять трансформувати цю важливу галузь.

Сьогодні підприємства нафтогазового комплексу працюють з недовантаженням, а деякі взагалі простоюють. Внаслідок цього особливої актуальності набувають питання побудови цілісної системи забезпечення інноваційного розвитку нафтогазового комплексу України. Необхідно розробляти ефективніший організаційно-економічний механізм, який сприяв би впровадженню інноваційних технологій, внаслідок чого можливо збільшиться глибина переробки нафти підприємств нафтогазового комплексу України, а одержані нафтопродукти будуть якіснішими, що зробить їх конкурентоспроможними на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Впровадження інноваційних технологій потребують такі нафтопереробні заводи, як АТ «Нафтохімік Прикарпаття» м. Надвірна, АТ «Херсоннафтопереробка», АТ «НПК «Галичина» м. Дрогобич. Для забезпечення максимально-ефективного розвитку економіки важливе значення набуває виконання «Енергетичної стратегії України на період до 2030 р.» та «Концепції розвитку ПЕК України до 2030 р.», відповідно до яких інвестування нафтогазового комплексу України з метою впровадження інноваційних технологій становить 282,3 млрд. грн. [6]. Розглядаючи цю проблему, уряд повинен збалансувати інтереси держави та вітчизняних нафтопереробних заводів під час їх оподаткування. Сьогодні спостерігається збільшення податкового тиску на НПЗ, що значною мірою зменшує їхні інвестиційні можливості і зовсім не стимулює вітчизняний видобуток нафти та газу. Успішне вирішення енергетичних проблем значною мірою залежить від послідовного переходу галузі на інноваційну модель з використанням всіх організаційно - економічних механізмів. Для ініціювання впровадження процесів поглибленої переробки нафти на українських НПЗ необхідно підвищити показники національних стандартів на якість моторних палив до рівня стандартів країн Євросоюзу.

Досягнення максимально можливого рівня забезпечення власними паливно-енергетичними ресурсами – пріоритетне завдання національної економіки, без вирішення якого неможлива енергетична безпека держави. Стабілізація видобутку вуглеводнів можлива лише за умови відкриття та вводу в експлуатацію нових родовищ, що потребує необхідного фінансування та капітальних інвестицій. «Енергетична стратегія України на період до 2030 року» передбачає збільшити видобуток газу до 23,3 млрд.м кубу 2015 році при рівні споживання населенням в 20 млрд.м куб. [5]. Актуальність комплексного підходу до використання ресурсів нафти та вуглеводневих газів зростає, оскільки збільшення виробництва моторних палив і нафтохімічної сировини забезпечується в основному збільшенням потужностей вторинних процесів переробки нафти.

Важливе значення в підвищенні ефективності виробництва підприємств нафтогазового комплексу має визначення економічно доцільної потужності нафтопереробних заводів (НПЗ) чи

газопереробних заводів (ГПЗ). У ринкових умовах потужність підприємств повинна бути такою, за якої забезпечується мінімум капітальних та експлуатаційних затрат, як безпосередньо в їх будівництво і експлуатацію, так і в систему транспортування нафти та газу та постачання нафтопродуктів споживачам. Варто відзначити, що одинична потужність не може бути однаковою для всієї території України, її величина залежить від структури споживання нафтопродуктів у кожному макроекономічному районі, зокрема. Підхід до визначення оптимальної продуктивності істотно змінився за роки незалежності України, оскільки тепер наряду з економічними більше уваги почали приділяти екологічним факторам. Сучасні НПЗ та ГПЗ, по можливості, повинні відповідати підвищеним вимогам управління, які ґрунтуються на гнучких автоматизованих виробничих системах, а малотоннажні установки мають бути мобільними.

Одним із найважливіших пріоритетів енергетичної стратегії України є модернізація і докорінна реконструкція нафтопереробної промисловості для виведення її на сучасний технічний рівень. А також забезпечить країну якісними моторними паливами, мастильними матеріалами, сировиною для нафтохімії та іншими нафтопродуктами. Якщо якість одержаних нафтопродуктів відповідатиме світовим стандартам, то Україна зможе експортувати нафтопродукти.

Орієнтовні розрахунки показують, що за умови введення в експлуатацію нових технологічних потужностей, в обсязі прогнозованому «Енергетичною стратегією України до 2030 року», збільшення використання діючих потужностей з 65–70% до 80–85%, в експлуатації залишиться до 80% діючих на теперішній час потужностей. З метою ефективнішого використання нафтової сировини та зниження собівартості виробництва нафтопродуктів необхідно для окремих НПЗ розробити та впровадити механізм, який включає:

- розробку відповідних нормативів витрати матеріальних, енергетичних та трудових ресурсів та контроль за їх дотриманням;

- розробку та реалізацію засобів покращання якості нафтопродуктів, та збільшення глибини переробки нафти;

 - оптимізацію використання енергоносіїв;

 - скорочення технологічних, товарних і безповоротних втрат нафти та нафтопродуктів;

 - вибір та використання оптимальних каталізаторів та реагентів.

У разі детального розгляду одного із наведених складових цього механізму варто відзначити, що збільшення глибини переробки нафти – це найважливіший пріоритет всього нафтогазового комплексу. Кардинальне вирішення проблеми збільшення глибини переробки нафти на НПЗ України пов'язано насамперед із впровадженням інноваційних технологій. Сучасні технологічні процеси, такі, як різні модифікації гідрокрекінгу, вісбрекінгу, каталітичного крекінгу, сповільненого коксування, сучасні процеси переробки вуглеводневих газів, супутніх потужностей вакуумної перегонки мазуту, а також виробництво цілої гами різних каталізаторів і присадок.

Новий етап інноваційного розвитку нафтогазового комплексу України передбачає не тільки впровадження новітніх технологічних процесів, але й підвищення кваліфікації працівників. До того ж основними завданнями нафто-газопереробних підприємств є збільшення прибутку та рентабельності, забезпечення необхідного рівня безпеки, виконання вимог нормативних документів, особливо екологічного характеру. Разом з тим перед нафтогазовим комплексом є такі проблеми, як реструктуризація виробничого персоналу, підвищення його кваліфікації та робота в умовах конкуренції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для того, щоб Україна вийшла з одного із найнижчих показників із залучення прямих іноземних інвестицій серед європейських, необхідно керуватись повною мірою інвестиційною директивою, яку розробив Світовий банк для країн з перехідною економікою. Враховуючи світовий досвід, доцільно розробити стратегію інновацій

щодо розвитку підприємств нафтогазового комплексу. Особливої уваги заслуговують інновації в технологічній сфері, зокрема, це впровадження новітніх процесів глибокої переробки нафти, такі, як каталітичний крекінг та гідрокрекінг, шляхом зменшення енергоємності виробництва, підвищення ефективності використання каталізатора та збільшення виходу готової продукції. Проекти комплексів глибокої переробки нафти повинні стати національним пріоритетом, а їхню побудову повинен контролювати уряд України, якому підзвітним була б група відповідальних виконавців.

Для стимулювання впровадження процесів глибокої переробки нафти на українських НПЗ необхідно підвищити показники національних стандартів на моторні палива до рівня стандартів краї Євросоюзу. З метою забезпечення надійного та безперебійного постачання нафти розробити комплексний план для створення тримісячного запасу нафти, для реалізації якого сформувані відповідні структури.

Важливим інноваційним напрямком в розвитку нафтогазового комплексу України слід вважати ширше застосування альтернативної сировини для одержання моторних палив та олів. Насамперед це стосується відновлюваних видів сировини рослинного походження, яке дозволить не тільки збільшити ресурс використовуваної сировини, але і вирішити багато екологічних проблем. Великі потенційні можливості в інноваційному розвитку має регенерація відпрацьованих олів, яка також має крім економічного, велике екологічне значення.

Необхідно відмовитись від стереотипів, конструктивно визначати пріоритети в інвестуванні, акцентуючи на інноваційному шляху розвитку і створенні сучасного нафтогазового комплексу. Для фінансування інвестицій в інноваційний розвиток нафтогазового комплексу України, необхідно окрім внутрішніх ресурсів, широко використовувати прямі зарубіжні інвестиції, кошти міжнародних фінансових організацій.

1. Корнілов І.Є. Інноваційні процеси в стратегії розвитку світової енергетики: досвід для України// Нефть и газ. – 2006. – №3. – С. 74–88. 2. Дані та методологія МАЕ щодо прогнозу попиту на енергію в Україні // Препринт. – С.207–20. 3. Бурлака Г., Шерстюк Р. Нефтяная экономия. Ресурсосберегающие технологии переработки нефти // ТЭК. – 2006. – №1 – С. 39 – 49 4. Шерстюк Р.В. Механізми інноваційного розвитку нафтогазового комплексу. // Під редакцією Г. Г. Бурлаки. – К., 2006. – 218 с. 5. Енергетична стратегія України до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15. 03. 2006р. № 145 – р // закон 1. rada. gov. ua. 6. Концепція державної енергетичної політики України на період до 2020 року (проект УУ ЄПД) // Національна безпека і оборона. – 2001. – №2 (14).